Anul XXVIII Iunie 1938 Nr. 6

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Redactor: Prof. GRIGORIE T. MARCU

OCTAVIAN GOGA

De Diacon GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Imi vin în minte propriile lui cuvinte rostite la căpătâiul unui prieten drag: „Cad pe rând brazii din pădurea Ardealului. Cei cari au străjuit pe culmi se pleacă spre pământ unul câte unul, despicaţi de fulger, frânţi de vijelie".

In cuibul de vultur dela Ciucea, într'o după amiază înlăcrimată de Maiu, Octavian Goga a tras obloanele pentru totdeauna peste cei mai calzi ochi cari au învăluit vreodată în privirea lor arzândă trupul rotund al Ţării româneşti şi sângele a încetat să mai clocotească în cea mai fierbinte tâmplă pe care a avut-o vreun contimporan. S'au scurs câteva săptămâni de-atunci şi totuşi, încă nu s'au uscat lacrimile de pe toate feţele cari l-au petrecut pe drumul de veci, încă nu s'au sculat toţi cei pe cari uluitoarea veste i-a prăbuşit în genunchi înaintea sicriului său. L-a plâns o ţară întreagă, cu plânset sfâşietor. In marea de lacrimi cari i-au udat ţărâna mormântului, în torentul de jale al slovei româneşti care-i articulează mereu măritul nume, noi am citit dimensiunile cele reale ale făpturii marelui mutat dela noi.

Nu ştiu câţi oameni am putea număra în galeria marilor bărbaţi ai neamului cari să fi trăit atât de puţin pentru ei înşişi ca Octavian Goga. Nu ştiu câţi dintre aceştia au mai fost atât de generos înzestraţi de Dumnezeu cu darurile sale mai bogate şi mai de preţ decât aurul. Toată revolta îngrămădită de veacuri multe peste creştetul obiditului nostru norod de dincoace de Carpaţi a răbufnit magnific şi a cerut cuvânt în feciorul popii Iosif din Răşinari. Incă din pruncie, sufletul acesta incomparabil n'a visat altceva decât să vadă Carpaţii mutaţi dela locul lor sau prefăcuţi

într'o coloană vertebrală a românismului care se tălăzuia de-o parte şi de alta a lor.

Poetul Octavian Goga, la o vârstă când alţii cântă în versuri iubirea, ritma în stihuri de cremene durerile neamului său. Gazetarul Octavian Goga incendia conştiinţa naţională a compatrioţilor săi într'o vreme în care temniţele ungureşti gemeau de elita intelectualităţii ardeleneşti. In cursul răsboiului întregitor de ţară a alternat condeiul cu spada, rămânând până la sfârşit unul din puţinii îndrăsneţi cari au crezut cu o mucenicească încăpăţinare în isbânda finală, dupăce tot el a fost acela care a forţat Ţara-mamă să tragă paloşul împotriva temnicerilor noştri. Chemarea lui:

Veniţi, veniţi, căci adevăr zic vouă:
Ori vă mutaţi hotarul mai departe
Ori veţi muri cu trupul frânt în două

a fost ascultată şi măreţul vis s'a împlinit.

In vremea de pace care a urmat, Octavian Goga nu s'a retras să boierească la conacul pe care nu-l avea şi să desmierde laurii victoriei. Cântăreţul pătimirilor trecute s'a transformat în profetul aspiraţiilor noastre viitoare, luptătorul pentru întregire în consolidator al României rotunde. Ideea naţională şi-a găsit în el cel mai învolburat stegar. Verbul lui plin şi colorat, tunetul sufletului său incomparabil a purtat-o ca pe-o spadă însângerată dealungul şi dealatul Ţării. A fost cel dintâi român care a creat o Românie a Românilor.

Biserica noastră, al cărei fiu preţuit a fost, lăcrimează alături de întreaga Ţară care-l plânge. Pentrucă Octavian Goga a înţeles ca puţini alţii covârşitoarea ei menire în consolidarea sufletului românesc unificat teritorialiceşte. Pentru Octavian Goga, Ortodoxia românească şi ideea naţională au fost totdeauna două părţi ale aceluiaşi întreg.

Mădular viu al Legii strămoşeşti, până se frământa cu atâta folos între noi, Octavian Goga se rânduеşte dincolo de mormânt printre mecenaţii Bisericii noastre pe care-i pomenim cu laudă pururea.

Golul care s'a căscat în urma isbăvirii sale după trup, îl umple *geniul* său.

ELEMENTE DE FILOSOFIE CREŞTINĂ

(Urmare)

De Preot Dr. NICOLAE TERCHILĂ
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

ESENŢA RELIGIEI

Credinţa într'o fiinţă supranaturală, precum şi veneraţiunea ei au existat la oameni în toate timpurile şi în toate locurile. Plutarh, filosoful păgân, spune: „De vei străbate tot pământul, uşor vei putea afla cetăţi fără ziduri, fără domnitori, fără palate, fără ştiinţe şi arte, însă nicăeri şi nici-când nu vei afla un popor care să n'aibă cunoştinţă despre o zeitate şi despre un cult corespunzător".

Cauza acestui fenomen zace în însăşi firea omului, care are o trebuinţă irezistibilă, o nizuinţă permanentă după o religie fără de care el ar deveni asemenea animalelor răpitoare. Fără religie n'ar prospera binele familiar, s'ar desconsidera legile statului, ar fi în primejdie binele comun, dreptul de proprietate şi viaţa individuală.

Chiar dacă religia ar fi mai puţin necesară pentru întemeierea şi siguranţa vieţii sociale şi individuale, totuşi nici când nu se va putea stârpi din inima omului simţul dependenţei sale de o putere mai înaltă, care conduce destinele lumii şi dela care el, în caz de pericol şi de nevoi să implore ajutor şi prin adorare să dobândească mângăere şi întărire.

A defini cu exactitate fiinţa religiei este o încercare dificilă. Simţământul religios care se înalţă din adâncul sufletului omenesc şi se manifestă într'o bogăţie extraordinară de forme externe, nu se poate cuprinde într'o singură formulă. Insă o profundă cercetare după ultima lui esenţă, ar putea descoperi izvorul principal din care porneşte toată această bogăţie de forme. Pentru rezolvirea acestei probleme filosofia religioasă primeşte un ajutor remarcabil dela psihologia contimporană.

Psihologia religiunii constată că religia ar fi: „raportul nemijlocit al „eu"-lui nostru mărginit cu un „Eu" supraomenesc pe care-l trăim ca pe o divinitate, care se coboară

dintr'o lume superioară în ființa noastră pământească. In urma acestui raport se produce în noi o înviorare neîncetată a sentimentelor nobile și prin aceasta o continuă înviorare a vieții întregi.

William Jammes, afirmă într'un tratat de psihologie următoarele: Rezultatul final este în tot cazul un sentiment de bucurie, de eliberare, un sentiment care pornește chiar din puterea trupească și având-l, ne împrospătăm ca florile în roua dimineții.

In repețite cazuri și îndeosebi la studierea „pocăinții" se constată că convingerea religioasă învinge orice deprimare sufletească, împrumută omului puterea de-a răbda, iar vieții îi dă demnitate, importanță și preamărire. E o stare sufletească de o importanță nu numai psihologică ci și biologică.

FENOMENUL RELIGIOS ESENȚIAL IN RELIGIA IUDEO-CREȘTINĂ

O legătură minunată a „eu"-lui propriu cu un „Eu" superior în forma cea mai plauzibilă se manifestează la prorocii din Testamentul Vechiu, la Isus și la apostoli. Vom demonstra acest fenomen cu câteva citate luate mai întâi din Vechiul Testament, citate cari ne vorbesc despre chemarea prorocilor. Așa de ex.: „Și am zis: o ticălosul de mine, că m'am umilit fiindcă sunt om; și buze necurate având și locuesc între popor care are buze necurate și pe Dumnezeu Domnul L-am văzut cu ochii mei. Și a trimis la mine pe unul dintre Serafimi, ce avea în mână un cărbune de foc pe care îl luase cu cleștele din altar. Și l-a atins de gura mea și a zis: Iată s'a atins aceasta de buzele tale și va șterge fărădelegile tale și păcatele tale va curăți. Și am auzit glasul Domnului zicând: Pe cine voiu trimite! Și cine va merge la poporul acesta? Și am zis: iată eu sunt, trimite-mă! Și a zis: „Mergi" (Isaia VI, 5—9).

Sau: „Și a zis Domnul către mine: Nu zice că: tânăr sunt eu, că vei merge la toți cărora te voiu trimite și toate câte îți voiu porunci ție vei grăi.

Să nu te temi de fața lor căci eu cu tine sunt, ca să te scot pe tine, zice Domnul. Incinge mijlocul tău și te scoală

de grăeşte către ei toate câte voiu porunci ţie. Nu te teme de faţa lor, nici te înfricoşa în faţa lor, că eu cu tine sunt ca să te scot pe tine, zice Domnul. Iată, te-am pus pe tine azi ca pe o cetate tare şi ca un zid de aramă, tare la toţi împăraţii Iudei şi la boerii lui şi la poporul pământului Şi vor da răsboiu asupra ta şi nu te vor birui, pentrucă cu tine sunt eu, zice Domnul" (Ierem. I, 7—9. 17—19).

Sau: „Iar în Vetil nu vei mai adauge a proroci că sfinţitorul împăratului este şi casa împărăţiei este. Şi a răspuns Amos şi a zis către Amazia: Nu eram eu prooroc, nici fecior de prooroc nu eram, ci păstor scuturând dude. Şi m'a luat Domnul dela oi şi a zis: Mergi şi proroceşte poporului meu Israil" (Amos: VII, 13—15).

Aceste cuvinte din Sf. Scriptură ne prezintă un fenomen religios primordial. Lumea supranaturală, un „Eu" superior, viaţa de sus se coboară în sufletul omului, pătrunde în fiinţa lui, ca şi când s'ar deschide izvoarele adâncului, cari prefac râul blând al vieţii de până atunci într'o mare cotropitoare.

In faţa acestui „Eu" superior toate cele pământeşti par ca o nimicnicie, gândurile din lumea aceasta, reprezentările cari produc teamă şi desnădejde, dispar cu desăvârşire. Puterea de viaţă în eul propriu creşte şi îl ridică deasupra tuturor preocupărilor pământeşti cari dispar şi îşi pierd importanţa prin el.

In sufletul omului se desvoltă în mod covârşitor o realitate superioară care sdrobeşte marginile înguste ale vieţii personale şi o îndreaptă spre nemărginit, spre veşnicie. In sufletul omului se naşte convingerea legăturii, a unităţii desăvârşite cu Izvorul puterilor nemărginite care se revarsă şi umple cu energii noui eul omenesc până acum mărginit şi neputincios, transformandu-l într'o fiinţă nouă, care trăieşte „în Dumnezeu".

Legătura nemijlocită, unitatea cu Dumnezeu este şi în viaţa Mântuitorului nostru Isus Hristos motivul primordial, viaţa adevărată, religioasă, din care izvoreşte întreaga Lui acţiune.

Mântuitorul „trăeşte" unitatea Lui cu Dumnezeu Tatăl. „Eu şi Tatăl una suntem", sunt cuvinte care caracterizează

religia lui Isus, din care izvorăşte întreaga Lui acţiune. El „trăeşte" în sine o lume superioară; El „simte" prezenţa lui Dumnezeu ca o voinţă sfântă ce voeşte numai binele.

Experienţa Lui despre Dumnezeu nu se epuizează în această tendinţă a voinţei spre ce este bun, Isus trăeşte divinitatea ca pe o atotputernicie binevoitoare, care se îngrijeşte de toată suflarea; ca pe atotîndurarea care din plenitudinea păcii Sale revarsă pace şi mângăere peste lumea robită de păcat; ca viaţă din care izvoreşte sănătatea trupului, iar dincolo de mormânt viaţa de veci.

El trăieşte în Dumnezeu, care a pătruns de sus în sufletul său şi care toate sufletele neîntinate le face să îngenunche la picioarele Lui. Prin această putere devine El făcător de minuni. Opera Sa, religia Sa, a adus pentru aceia, cari L-au înţeles, viaţă, putere şi înălţare. Numai acela care L-a înţeles pe El a simţit prin puterea sporită de Isus, că poruncile Lui nu sunt prea grele. El a adus fericire, viaţă, putere şi pace şi prin aceasta devine Evanghelia Lui atât de superioară, atât de sublimă faţă de toate legile. Viaţa Lui e nestinsă, iar puterea Lui şi dincolo de moartea pe cruce s'a dovedit neînfrântă.

Lumea întreagă zace la picioarele Lui. El coboară în lume, ca să o înalţe la Dumnezeu.

Spirite inferioare, evreii din Vechiul Testament cari n'au putut înţelege acest lucru pentrucă au rămas cu mintea şi cu voinţa în lumea mărginită a raţiunii, n'au simţit nimic pentru El, şi măreţia Lui a fost pentru ei hulă împotriva lui Dumnezeu.

Ei n'au putut înţelege prezenţa lui Dumnezeu într'un om şi mulţumeau lui Dumnezeu că au o carte şi o lege, pentrucă nu înţelegeau viaţa adevărată în lumea simţurilor. Iar pentru cei ce au crezut, credinţa a fost viaţă şi izvor nesecat de putere şi bucuria vieţii înoite prin credinţă i-a ajutat să lucreze în spiritul Lui.

Isus nu aduce nici o teologie, El aduce viaţă; iar pentru a fi părtaş la această viaţă se cere credinţă. De aceea necredinţa ucenicilor este cauza că nu pot face minuni (Mat. XVII, 20).

Pentru necredinţă îşi pierd capul în primejdia pe apă (Marcu IV, 40). Isus observă credinţă nu numai la slă-

bănog ci şi la aceia cari îl purtau, căci aceştia îi atribuiau Lui toată puterea făcătoare de minuni (Marcu II, 5). Necredinţa nazarinenilor e cauza pentru care El nu vindecă acolo (Marcu VI, 5). „Nu te teme, ci crede numai“ nu lăsa să scadă sentimentele pe care le-ai primit dela Mine şi prin Mine (Marcu V, 36).

Forma imperativă pe care o primesc cuvintele lui Isus e plină de mângăeri, prin care Cel puternic ridică pe cel slab, turnând în el puterea Sa de viaţă. In viaţa reală El influinţa eul sensibil prin graiul gurii Sale, prin privirea Sa şi prin punerea mânilor. El care cu Tatăl una este şi în atotputernicia Sa peste toate se ridică, Cel ce posedă pacea cea cerească, cere dela noi credinţă neclintită în El, ca astfel să putem primi puterea de viaţă din izvorul suprem al vieţii, din Dumnezeu. Această putere de viaţă care pătrunde în viaţa noastră din subconştient, produce o dispoziţie sufletească de fericire, de înălţare, ceea ce nici psihologia ştiinţifică nu poate nega.

Impulsul nou de viaţă, pe care-l produce convingerea religioasă, se poate manifesta în diferite direcţii şi anume: produce voie sau putere de viaţă la cei sdrobiţi sufleteşte, produce putere de a lua o hotărâre de mare valoare morală, sau a accepta un nou scop de viaţă la cei cu conştiinţa dormitantă, pe cei slabi şi timizi îi umple de putere şi îndrăsneală, pe cei asupriţi de gânduri şi dureri sufleteşti îi umple de fericire şi bucurie, îi asigură de viaţă veşnică pe aceia care de frica morţii au robit viaţa întreagă.

Să ne gândim numai la primii creştini. Sufletele lor erau stăpânite de o putere şi o fericire neînţeleasă de cei necredincioşi. Eul lor era plin de noua viaţă sufletească, şi nu le ajungeau cuvintele proprii ci vorbeau „în limbi“, preamărind faptele mari ale lui Dumnezeu. Revărsarea Duhului Sfânt, care din ceruri a pătrus în viaţa proprie a fiecăruia, o simţeau ca pe o realitate faptică.

Ca să dobândim tabloul cel mai convingător cu privire la esenţa religiei, să ne referim şi la sf. apostol Pavel, la convertirea lui, la credinţa lui şi la activitatea lui uriaşe. Este de ajuns ca să cităm câteva cuvinte de-ale lui ca să arătăm că sentimentul fundamental în religia sa este provocat de

o putere superioară trăită în mod real şi simţită în mod nemijlocit, care putere a învins „eul" lui şi s'a sălăşluit în el. Din această putere tainică izvoreşte toată puterea lui precum şi o nouă voinţă şi viaţă. „Toate le pot întru Hristos, cel ce mă întăreşte (Filipeni IV, 13). Şi mi-a spus mie: Destul este ţie darul meu că puterea mea întru neputinţă se săvârşeşte" (II Cor. XII, 9).

Din cele expuse rezultă deci că religia este un proces de viaţă şi anume: o putere de viaţă provenită din lumea necunoscută care pătrunde prin subconştient în conştient şi prin înălţare sufletească o percepem, o simţim în mod nemijlocit.

Procesul psihologic, în formarea sentimentului religios trece prin două faze:

1. Convingerea despre micimea, slăbiciunea şi neajutorarea proprie.

2. Credinţa în realitatea lui Dumnezeu, care ridică „eul" slab spre Sine, toarnă în el viaţă nouă şi-i vindecă toată neputinţa.

Obiectivarea sentimentului religios, adică formarea reprezentărilor religioase, diferă dela individ la individ; obiectivarea realităţii interne depinde de cultura generală a *eului percepător*. Faptele reprezentate odată lasă urme în conştiinţă, iar aceste urme predispun conştiinţa să reprezinte la anumite senzaţii aceleaşi fapte. De aceea se întâmplă uşor că anumite sentimente produc reprezentări religioase greşite, de unde se nasc rătăcirile religioase.

Formele de manifestare ale vieţii religioase trebue să corespundă formelor de exprimare cerute de timp. Forma desăvârşită a religiei este acea care pătrunde viaţa întreagă cu o dispoziţie religioasă care sporeşte şi înalţă puterea de viaţă. In forma ei desăvârşită, religia se află numai în omul spiritual, în care seamănă cu un stâlp de foc ce luminează lumea întreagă, iar în massa cea mare, ea licăreşte numai ca o flacără plăpândă. Religia reprezintă însă o facultate spirituală general omenească, deci nu va putea lipsi cu desăvârşire nicicând.

(Va urma)

DE ZIUA MAMEI ŞI A COPILULUI

De Preot Dr. GH. I. GHIA
Profesor în Craiova

Când vorbim de mamă şi de copil, foarte uşor alunecăm în albia poeziei. Şi această înflăcărare sufletească este îndreptăţită şi explicabilă în mare parte.

Din experienţa noastră şi a altora, ştim câtă gingăşie, câtă dragoste şi câtă putere de jertfă ţâşneşte din sufletul unei mame faţă de copilul ei şi chiar faţă de altul strein. De aceia, când împrejurările ne despart de mama noastră, pentru un timp oarecare, dorul după ea este unul dintre cele mai arzătoare. Şi cred că nu sunt lacrămi mai sincere decât acelea, pe care le vărsăm când petrecem la mormânt corpul neînsufleţit al mamei. Ceva mai mult, pentru oricare dintre noi, chiar ceasul morţii se mai uşurează, la gândul, că dincolo vom întâlni şi pe mama.

Dar când rosteşti cuvântul de mamă, îndată ochii minţii ţi se îndreaptă către copilul dela sânul ei şi astfel mama şi copilul se topesc într'un singur chip, care culminează ca înţeles, desăvârşire şi sfinţenie în icoana Sfintei Fecioare cu Pruncul în braţe.

Ce izvor gâlgâitor de poezie este şi copilul! Incepând ca un mugur ce creşte din trupul mamei, el se desvoltă ca o floare hrănită şi încălzită de sânul ei. Şi chiar când floarea va ajunge la maturitate şi va rodi, fructul va purta mereu pecetea trupului, unde a încolţit mugurul.

Privind însă pe mamă şi pe copil, nu-i deajuns numai să ne entuziasmăm şi să zâmbim printre lacrămi de-atâta duioşie, dragoste şi comunicare sufletească, cum numai între aceste două făpturi ale lui Dumnezeu poate să existe! Ci gândurile cele mai sfredelitoare trebue să ne frământe mintea şi hotărârile cele mai categorice trebue să ne stăpânească voinţa, ţinând seamă de rolul hotărâtor al mamei şi al copilului pentru sănătatea şi propăşirea unei familii, unei generaţii şi unui neam, şi întrebându-ne dacă, de

pildă, la noi mama şi copilul trăesc în astfel de condiţii, încât să fie în măsură să-şi îndeplinească măcar în parte rolul, pe care îl au ei dela Dumnezeu.

De data aceasta, cercetând chipul mamei şi al copilului din alt punct de vedere, nu mai suntem încântaţi de poezie, ci cutremuraţi de cea mai crudă şi păgubitoare realitate.

Este un lucru limpede ca lumina zilei, că sănătatea trupească, este cea dintâi binefacere de care trebue să se bucure mama şi copilul, ca să poată corespunde rolului lor. Din acest punct de vedere însă, mama şi copilul românului sunt foarte departe de ceeace ar trebui să fie, ţinând samă de faptul că trei sferturi din populaţia noastră este populaţie rurală. Nu cred să se găsească la alte neamuri o mamă mai oropsită şi mai necăjită ca majoritatea mamelor noastre ţărance. Ea naşte copii — şi destui de mulţi, — ea îi creşte cum dă Dumnezeu, ea duce greul gospodăriei, ea munceşte ogorul cot la cot cu bărbatul, ea se scoală cea mai de dimineaţă în toiul muncii, ca să pregătească merindele, ea roboteşte la amiaza zilei în arşiţa soarelui, când toţi ceilalţi stau tolăniţi la umbra carului, şi tot ea este adeseori şi obiectul sudalmelor şi violenţei bărbatului şi chiar a copiilor ei.

Şi ce să mai zic de lipsa aproape completă a asistenţei medicale pentru mama ţărancă, când naşte, când îşi creşte copiii, când cade istovită de poveri peste puterile ei şi de tot felul de boale săteşti şi orăşeneşti. In asemenea împrejurări, sfaturile medicale se reduc la descântece, iar medicamentele la buruieni fierte. De aceia nu-i o întâmplare, că mamele ţărance îmbătrânesc şi se stafidesc înainte de vreme faţă de înfăţişarea bărbaţilor. Numai contactul permanent cu natura, vieţuirea a trei sferturi din an mai mult sub cerul liber şi hrana vegetală ajută acestor mame să nu-şi ruineze complet sănătatea.

Cam pe aceiaşi treaptă stau mamele din mahalelele oraşelor, cu răul în plus al locuinţelor insalubre şi a atmosferei îmbâcsite şi pline de tot felul de miasme.

Nici cu sănătatea copilului nu stăm mai îmbucurător. Deşi suntem în fruntea ţărilor cu cel mai mare procent de

naşteri — cam 33°/₀ — le întrecem însă pe toate şi în ceeace priveşte decesele — cam 20°/₀. In fiecare an săpăm 200.000 de morminte numai pentru copii până la 14 ani, dintre care 100.000 sub un an.

Pricinile acestui prăpăd de moarte în copiii românului sunt mai multe. In primul rând este lipsa aproape completă a serviciului sanitar la sate, care se răsfrânge mai ales asupra sănătăţii copilului la vârsta cea mai fragedă. Urmează apoi înspăimântătoarea neştiinţă a mamelor ţărance cu privire la creşterea şi hrănirea copiilor. Urmările grave ale alimentării insuficiente mai sunt crescute prin alcoolizarea copiilor chiar din primii ani, mai ales în regiunile deluroase ale ţării. Cum mulţi tineri dela ţară se căsătoresc prea de timpuriu, când nu sunt bine desvoltaţi, se mai adaogă încă o pricină pe lângă cele amintite, pentru care urmaşii lor se nasc pipernicţi, nerezistenţi şi foarte uşor de răpus de tot felul de molime.

Când vorbim de mamă şi de copil, trebue să ne mai preocupe într'o mare măsură sănătatea şi zestrea lor sufletească.

Nu-i destul ca o mamă să nască copii, oricât de mulţi i-ar da Dumnezeu, ci trebue şi să se priceapă cum să-i crească. Un copil este bun numai virtual; lăsat la voia întâmplării sau pe mâini nepricepute, el se poate ticăloşi dela vârsta cea mai fragedă. Şi în lumea aceasta, nici un pedagog sau învăţător nu poate înlocui pe mama în primii ani ai copilăriei; de aceia cei şapte ani de-acasă sunt hotărâtori pentru tot restul vieţii. Aşa că în privinţa aceasta putem afirma fără putinţă de contrazicere: cum e mama, aşa va fi şi copilul. După cuvântul unui Părinte bisericesc, mama poate să facă din pruncul pe care-l poartă în braţe, un sfânt sau un ucigaş.

In privinţa priceperii şi pregătirii mamelor pentru creşterea copilului, noi trăim două extreme: în lumea satelor, mama se călăuzeşte mai mult de instinctul ei matern şi de tradiţia casei părinteşti, fără să aibă vreo pregătire sistematică specială dela factorii noştri culturali; iar în lumea oraşelor, familiile bogătaşilor încredinţează creşterea odraslelor lor dădacelor şi guvernantelor streine de neamul şi

sângele nostru. Aşa că în straturile de jos ale poporului nostru avem o ignoranţă în ale educaţiei şi un empirism ancestral autohton, cu toate calităţile şi defectele lui; iar sus, avem pentru zidirea sufletească a copilului snobismul limbilor streine cu înlăturarea limbii materne, a duhului ortodox şi românesc, din partea unor pretinse educatoare cu scopuri foarte precise în alte direcţii decât şlefuirea şi înobilarea sufletească a odraslelor elitei noastre. Numai în familiile intelectualilor dela sate şi a celor din burghezia oraşelor, mamele, pe lângă instinctul matern, mai au şi oarecare pregătire pentru creşterea copiilor.

Aceasta-i situaţia mamei şi a copilului în ţara noastră chiar şi astăzi, adică într'o vreme când se desfăşoară cea mai neobişnuită întrecere între popoare cu privire la energia lor fizică şi spirituală, care atârnă în primul rând nu numai de cantitatea, ci şi de calitatea mamei şi a copilului.

De aceia, odată cu înduioşările pe care ni le deşteaptă în suflet chipul mamei îmbrăţişându-şi odorul, să ne grăbim a lua măsurile cuvenite pentru vindecarea racilelor trupeşti şi sufleteşti, care primejduiesc propăşirea şi chiar existenţa acestor doi stâlpi ai vieţii neamului nostru.

Să se înfiinţeze deci asistenţa medicală la sate, astăzi fiind inexistentă aşa cum se înfăţişează ea. Este un lucru uimitor de dureros cum până în prezent nu ne-am gândit serios la sănătatea satelor noastre, când locuitorii lor formează trei sferturi din populaţia ţării. Medici iscusiţi avem, iar chestia fondurilor necesare trebue să fie rezolvată, căci este vorba de afirmarea energiei şi autorităţii noastre ca neam faţă de minorităţile dinlăuntrul ţării şi faţă de popoarele înconjurătoare.

Şcoala supraprimară, care cel puţin ea trebue organizată în cea mai strânsă legătură cu viaţa satelor după regiuni, poate deveni unul din cele mai iscusite aşezăminte pentru instruirea viitoarelor mame şi gospodine, căci cercetătorul atent al vieţii ţărăneşti a constatat, că chiar în gospodăriile îmbelşugate hrana nu-i pregătită cum trebue, fiindcă mama nu se pricepe la aşa ceva. Grupul femeilor fruntaşe dintr'un sat, cum este învăţătoarea, preoteasa, care de multe ori este şi ea învăţătoare, soţia primarului, a

notarului şi a medicului, dacă există, ar fi foarte potrivit să colaboreze în cadrul şcoalei supraprimare pentru formarea viitoarelor mame şi gospodine în direcţia practică a vieţii.

Inrâurirea preotului asupra mamei şi a copilului se poate produce în multe împrejurări şi în variate feluri în cursul activităţii pastorale, dar momentul cel mai potrivit este la taina Spovedaniei.

De bine, de rău, avem şi o mişcare femenistă în ţara noastră. Dar ce folos, că obiectivul principal al acestei mişcări este câştigarea de drepturi politice pentru femei, ca şi cum demagogia politică în lumea satelor n'ar fi adus destulă pagubă morală şi economică până în prezent. Ce înfăţişare creştinească nobilă şi românească ar lua mişcarea femenistă, dacă conducătoarele ei s'ar gândi să contribue printr'o propagandă potrivită şi o acţiune la faţa locului, la înălţarea şi îndrumarea mamelor sătence din toate punctele de vedere!

Fundaţia regală „Principele Carol" de sub conducerea dlui profesor Gusti s'a ocupat deasemenea de situaţia intelectuală, morală, materială şi higienică a populaţiei rurale, prin activitatea echipelor studenţeşti, închegată în monografii asupra satelor reprezentative din tot cuprinsul ţării. In aceste monografii se găseşte material foarte interesant, studiat şi clasat ştiinţificeşte şi cu privire la starea mamei şi a copilului. Aşa că măsurile de îndreptare s'ar putea lua în deplină cunoştinţă de cauză pe temeiul acestui material.

In timpul din urmă „Straja Ţării" se ocupă în chip special de formarea morală şi naţională a copilului, nu numai pe bază de sfaturi, ci şi de acţiune practică. Un punct din program priveşte şi pe mama în rosturile ei fireşti şi de gospodărie. Nădăjduim că această societate va avea temeinice şi frumoase rezultate şi cu privire la subiectul ce ne preocupă, fiindcă ea izvorăşte din iniţiativa şi se bucură de sprijinul autorităţii regale; se întemeiază apoi pe realităţi şi tradiţii româneşti şi are organizaţie unitară.

Dar oricât s'ar ocupa diferitele societăţi de problema mamei şi a copilului, ea nu se va rezolva mulţămitor fără

sprijinul direct, bine chibzuit şi efectiv al Statului, care-i organul politic al neamului. El va veni cu sprijinul material absolut necesar pentru păstrarea sănătăţii fizice a mamei şi a copilului; va organiza unitar toate instituţiile, care urmăresc formarea sufletească a mamei şi a copilului; va sancţiona abaterile oricui dela respectul mamei şi al copilului şi va încuraja prin măsuri administrative şi premiile cele mai variate, familiile, în care mama şi copilul stau pe o treaptă înaltă de înflorire trupească şi sufletească.

Printr'o astfel de activitate atât din partea Statului, ca factor suprem al rezolvării tuturor problemelor culturale, politice şi naţionale ale poporului, cât şi din partea societăţilor religioase, şcolare, culturale şi higienice, vom ajunge într'un răstimp nu prea îndelungat să vedem în chipul duios de pe perete al mamei care-şi îmbrăţişază copilul nu numai rodul imaginaţiei artistului, ci şi o sănătoasă şi fericită realitate.

APOLOGETUL TAŢIAN ASIRIANUL ŞI ELENISMUL

(Urmare)

De Pr. Prof. V. GH. SIBIESCU

4. APRECIERILE LUI TAŢIAN ASUPRA ZEILOR, RELIGIUNII, CULTULUI ŞI MORALEI PĂGÂNE

a) Zeii. In fața apologeților păgânismul era creația demonilor, pentru a înlocui adevăratul cult față de Dumnezeu.[1] Zeii păgâni, adorați de greci, n'au, după Tațian, nici o realitate; sunt ființe absurde și imorale. Prin mulțimea lor fac să dispară ideia de unitate divină, *monarhia*. Fiind adevărați cutropitori ai divinității — Λησταὶ θεότητος,[2] zeii nu merită nici o onoare, mai ales că patronează învățături contrarii. Ei sunt supuși aceloraşi pasiuni ca şi oamenii şi chiar îi depăşesc, adesea, în imoralitate. Sunt criminali, răi și invidioşi săvârşind fapte diavoleşti.[3] Zeii trăiesc şi ei sub imperiul oarbei fatalități, — εἱμαρμένη — cu însuşi căpetenia lor Zevs.[4]

Nici în ce priveşte rostul lor pe lume, zeii nu se deosebesc de oameni, căci ei sunt muritori ca şi aceştia. Păgânii vorbesc de naşterea lor, ceeace înseamnă că recunosc că vor avea şi un sfârşit.

Pentru a ilustra mai bine defectele lor Tațian îi trece în revistă ca şi pe filosofi. Astfel, Zevs avea o conduită imorală, având legături amoroase cu propria sa fiică. Apoi, el este invidios pe oameni.[5] Ceilalți zei nu sunt mai puțin imorali decât căpetenia lor. Astfel, Cibela prescrise mutilarea din cauza iubitului său Atis.[6] Afrodita se căsători de mai

[1] Λόγος, XII, *P. G.* VI, col. 832 cf. *G. Bareille*, art. cit. col. 1591. [2] Ibidem.

[3] Λόγος, cap. XXIX. [4] Λόγος, cap VIII.

[5] Λόγος, cap. IX.

[6] Λόγος, cap. VII.

multe ori. Atena cedă fecioria sa lui Hefaistos; Ares iubia răsboiul; Dionisos era un mare tiran la Teba. Poseidon a iubit o Gorgonă, din care s'au născut caii Pegasus şi Chrisoar. Arthemis era magiciană. Chronos îşi devoră proprii săi copii. Despuiat de toată suveranitatea sa şi înlănţuit, fu totuş însărcinat să conducă cursul fatalităţii!...[1]

Zeii întrebuinţează încă metamorfoza pentru a lua formele necesare în acţiunile lor rele.[2] Astfel, Zevs se prefăcu în şarpe; Rea în arbore; Latone într'o pasăre rea etc. Şi totuşi, păgânii povestesc fără jenă aceste lucruri şi-şi bat joc de creştini, fapt care miră pe Taţian.

Origina politeismului o găseşte Taţian în spiritul omenesc. Omul caută întotdeauna pe Dumnezeu şi, negăsindu-l din lipsa unui criteriu superior, el alunecă în abisul politeismului absurd. Imaginaţia sa dădu naştere la o mulţime de zei, sub influenţa demonilor. Deci zeii n'au nici o realitate şi nu sunt decât plăsmuiri ale imaginaţiei, condusă de dorinţa arzătoare către necunoscutul misterios.

Zeii nu fac bine oamenilor. Şi chiar când îl fac, nu lucrează conform naturii lor, ci din interes şi pentru motive pur omeneşti. Astfel, Demetra, devine binefăcătoarea oamenilor, numai dupăce a pierdut pe fiica sa Kore.

Aşadar, cerul este imperfect se întreabă Taţian, când şi alţi zei procedează la fel? Nu! Adevăratul cer este perfect şi locuit de adevăratul Dumnezeu Atotputernic al creştinilor.

b) Religiunea păgână. Se înţelege că, cu astfel de divinităţi, descrise cu pornire de Taţian, religiunea greacă, nu putea fi o religiune superioară. Din contră, ea este depărtează de adevăr. Pentru a deveni populară această religiune inventă fabule şi legende, aşa încât să mulţumească pretenţiunile trecătoare ale mulţimii. Dar, aceasta nu dură mult şi religiunea zeilor şi a fabulelor devine insuficientă. Ii lipsea spiritualitatea, lucru ce se constată, mai ales în momentul în care spiritualitatea Creştinismului începu se pătrundă sufletele. Păgânii încercară să găsească în mistere spiritualitatea cerută de sufletele dornice după divin. Taţian însuş cunoaşte misterele, pentrucă fusese un păgân fervent. Dar,

---

[1] Λόγος, cap. IX. [2] Λόγος, cap. X.

nici misterele nu putură să mulţumească elanul omului către divinitate. Atunci se croia şi se deschidea drumul Creştinismului. Religiunea păgână n'avea unitate. Pluralitatea zeilor ducea la pluralitate de tendinţe şi de acţiuni, observă Taţian. Şi totuş Grecii preferă această situaţie înlocuind μοναρχία — conducerea prin unul — cu πολυκοιρανία[1] conducerea prin mai mulţi.[2]

Concepţiunea despre divinitate este antropomorfică. Zeii nu sunt diferiţi de oameni. Ei sunt materiali ca şi aceştia şi nu spirituali. N'au spirit divin, ci au primit un fel de spirit dela materie.[3]

Un rol important jucau demonii, identificaţi cu zeii şi care împing oamenii la rele. Ei au degradat religiunea, observă Taţian, făcând pe oameni să adore ierburile, rădăcinile, animalele etc.[4]

Grecii considerau sufletul nemuritor prin însăş natura sa, însă Taţian zice că el este nemuritor prin graţia lui Dumnezeu, iar sufletele păgânilor sunt muritoare pentrucă nu cunosc pe Dumnezeu, Care dă nemurirea.[5]

c) Cultul. In ultimul timp religiunea păgână mai trăia doar prin cultul său. Misterele eleusice deveniseră cult naţional şi obligatorii pentru toţi Grecii. Şi Taţian a fost adept al acestor mistere, dupăcum însuşi ne relatează, spunând că a fost un μυστικός.[6]

Aceste mistere nu celebrau, însă, o acţiune superioară şi divină. Centrul cultului dela Eleusis era răpirea Korei (Proserpinei) de către Adonis.

După aceleaşi relatări ale lui Taţian, sacrificiile aveau un loc important în cultul păgân. Se aduceau chiar sacri-

---

[1] Λόγος, cap. XII.

[2] Λόγος, cap. XII.

[3] Ibidem.

[4] Λόγος, cap. VIII. Zevs este considerat căpetenia zeilor.

[5] Λόγος, cap. XIII.

[6] Λόγος, cap. VII şi cap. XXIX.

ficii omeneşti.[1] Astfel Zeus Latiaris se delecta cu victime omeneşti şi cu sânge de ucigaşi. Aceasta dădea cultului său un aspect sinistru şi sălbatic.

Arthemis patrona tot astfel de sacrificii, aproape de Roma. Şi alţi zei cereau aceleaşi crime.

Pentru Taţian, ca şi pentru celalalţi creştini, acestea erau crime oribile, dar pentru păgâni erau lucruri naturale. Grecii celebrau în cultul lor şi oameni, ceeace le reproşează Taţian, pentrucă oamenii trebuesc celebraţi omeneşte — ἀνθρωπίνως şi numai de Dumnezeu să avem teamă. Acest abuz a dus la cultul împăratului.

Taţian crede că cultul divin trebue să se adreseze divinităţii, iar dacă Grecii amestecau în cultul lor divinul şi umanul, înseamnă că n'aveau încă adevărata idee de divin.

Aşadar, cultul păgân nu prezintă nici o demnitate şi nici o sublimitate compatibilă cu înălţimea Dumnezeului creştin, ci din contră, josnicia cea mai extremă, în complectă armonie cu religiunea, care nu reprezinta decât minciună şi stupiditate.

d) Morala. Din felul în care Taţian descrie religiunea şi cultul Grecilor păgâni, reiese că nu se poate vorbi de o morală superioară la aceşti oameni, cu aşa practici religioase şi culturale.

Apologetul nostru rezumă morala grecilor într'un singur cuvânt: *frivolitate.*[2]

Fatalitatea oarbă suprimă orice libertate de acţiune atât oamenilor cât şi zeilor. Acest fapt poate scuza, de multeori, crimele şi faptele rele[3] ale oamenilor, care lucrează sub imperiul fatalităţii.

După exemplul zeilor lor, Grecii lucrează în vederea gloriei omeneşti trecătoare. Zeii dau totdeauna exemplu rău prin libertinajul lor, prin amorul pasionat şi prin intrigile şi ambiţiile de care sunt frământaţi. Adunările Grecilor sunt

---

[1] De altfel Grecii nu sunt singurii, cari au avut in cult sacrificii omeneşti. Chiar şi azi există triburi sălbatice, cari sacrifică oameni.

[2] ...ἀκούατε τῶν παρ῾ Ἑλλήνων πραγμάτων τον λῆρον, Λόγος cap. XXXIII.

[3] Λόγος, cap. VII şi XI.

socotite de către Tațian locuri unde crește infamia și se debitează lucrurile cele mai rușinoase.[1]

In ce privește femeile, Tațian afirmă că ele nu se bucură de nici o demnitate morală. Ele sunt ca și patroanele lor, zeițele, printre care Afrodita ținea primul loc, ca zeiță a dragostei. Ghineceurile sunt denunțate de Tațian ca locuri de desfrâu. Poete ca Praxilla, Sapho curtezana și altele, sunt foarte admirate, dar ele sunt frivole și imorale. Grecii stimau foarte mult pe femeile, care aveau multe nașteri. Astfel Periclymenos născuse 30 de copii, ceeace era o cinste printre femei și era socotit ca θαυμαστόν ποίημα. Dar lucrul acesta nu-i place lui Tațian, care lasă deja să se întrevadă rigorismul său. Cazul acestei femei nu este socotit de el ca θαυμαστόν ποίημα ci ca oribil, deoarece această femee, după el, atinsese culmea intemperanței, ceeace socotia o imoralitate. O astfel de femee este comparată scroafelor, care erau onorate cu cult din cauza fecundității.[2]

In general, morala păgână înseamnă moralitate în fața celei creștine. Din cauza unei concepțiuni religioase libertine, care nu deschide omului nici un orizont mai larg spre sferele infinitului, ci-l menține tot în mentalitatea acestei lumi, morala păgână a cultivat desmățul și frivolitatea.

5. PĂRERILE LUI TAȚIAN ASUPRA CELORLALTE FORME ALE CIVILIZAȚIEI ELENE

a) Legislația. In această privință Tațian găsește contradicții. Fiecare oraș are legile sale diferite și ceeace este bun la unii este rușinos la alții.[3]

[1] Tațian ne dă un exemplu de un om perfid, într'o adunare păgână. Acesta cădea în extaz sau arunca priviri scânteetoare ca un posedat. El apărea când ca Afrodita, când ca Apolo. Acuza pe toți zeii; făcea pe bufonul și era tezaur de nebunie și sfătuitor la desfrâu. Și totuși, tinerii și tinerele grecești il aplaudau, deși îndemna chiar la adulter; Λόγος, cap. XXII.

[2] Λόγος, cap. XXXIV.

[3] ...ὡς εἶναι τὰ παρ 'ἐνίοις αἰσχρὰ παρὰ τισι σμουδαῖα, Λόγος, cap. XXVIII. Tațian ne dă și câteva exemple: La Greci unirea dintre fiu și mamă este o oroare, dar la magii persani este un lucru permis.

Apoi la barbari pederastia se condamnă, pe când la Romani nu era un lucru rău. Ibidem.

Diferenţa aceasta provine din faptul că ei nu sunt uniţi din punct de vedere religios.

b) Astrologia a fost practicată mai ales în religiunile orientale parsiste şi de aci a trecut şi la Greci. In timpul lui Taţian, ea avea mare influenţă în viaţa zilnică, deşi fusese combătută la Greci de către Favorinus, ca o practică străină şi periculoasă.[1]

După spusele lui Taţian, astrologia ar fi fost inventată de Carieni,[2] fiind învăţaţi de demoni.

Cu ajutorul astrologiei, Grecii credeau că astrele deţin fatalitatea şi conduc lumea. Zodiacul nu este decât un mijloc de opresiune pentru zei.[3] Astrele impun drumul lor planetelor şi prin fatalitate regulează soarta oamenilor. Aceasta părea lui Taţian bizar şi absurd.

c) Medicina consta la păgâni în întrebuinţarea mijloacelor materiale, pentru ca, după formulele magice să se vindece bolnavii. Boalele sunt cauzate de către demoni, mai ales cele nervoase. Păgânii credeau că vor putea alunga răul prin antipatie şi prin amulete,[4] ceeace Taţian socoteşte absurd, pentrucă Dumnezeu, prin Cuvântul Său poate vindeca, nu prin ceeace este material.[5] Oamenii folosesc, astfel, artificii şi practici păgâne, adică întrebuinţarea magică a nervilor, a oaselor, cari prin ele înşi-le nu-s bune de nimic.[6] Aceasta este o impietate, pentrucă se divinizează elementele omeneşti, atunci când trebue să te supui lui Dumnezeu şi Cuvântului Său. Căci demonii n'au nici o putere de vindecare şi au inventat medicina, ca o manifestare a mândriei lor, cari cred că pot vindeca relele produse de ei înşişi.

d) Arta de a ghici este ca şi astrologia opera demonilor.[7] Ea era foarte răspândită la Greci şi era pusă în ser-

---

[1] Cf. *A. Puech*, Recherches, p. 44.

[2] Λόγος, cap. I.

[3] Λόγος, cap. IX.

[4] Λόγος, cap. XVII.

[5] Λόγος, cap. XVI şi XVII şi XVIII.

[6] Taţian se mânie contra medicinii. „Pentru ce, se întreabă el, omul suferă să se îngrijească ca un câine, ca un porc, sau ca un cerb" adică cu aceleaşi mijloace materiale ale medicinii. Λόγος cap. XVII.

[7] Λόγος, cap. XII.

viciul ambiţiunii omeneşti, care vrea să cunoască voinţa divină şi cursul evenimentelor. Ghicitorii aveau ca şef pe Apolon, care şi el se înşela.

Taţian repudiază arta ghicitului. El spune, astfel, că dacă există oameni, cari dau impresiunea că profetizează, aceasta este numai un delir.[1] Ghicitul este încercarea diavolului de a face să se uite Dumnezeu.

e) Arta era în mare vază la Greci. Ea era un auxiliar al Religiunii, căci statuile, spre exemplu, reprezentau pe zei credincioşilor. Arta este însă criticată de Taţian, căci glorifică viciile, mai ales cele ale femeilor.[2]

In descrierea artei, Taţian intră în detalii scandaloase. El nu face, dealtfel, operă ştiinţifică, enumărând, atât cât poate statuile, dar are în vedere ca să polemizeze cu Grecii.

După el, poeţii înşală lumea cu gesturile lor. Teatrele şi spectacolele Grecilor sunt locuri de imoralitate.

Dacă arta, prin operile sale: poezii, statui, etc. are un colorit de imoralitate şi totuşi este în mare stimă la Greci, asta înseamnă că aceştia sunt cu totul inferiori creştinilor.

6. CHESTIUNEA VECHIMII ELENISMULUI

Ancheta istorică, pe care o face Taţian, este remarcabilă. Dealtfel, polemica din punct de vedere istoric era frecventă la iudeo-alexandrini. Se încerca întotdeauna să se arate că orice adevăr provine din descoperirea divină şi este deci anterior desvoltării şcoalelor filosofice. Vechimea Creştinismului, prin strămoşul său iudaismul, era considerată ca o dovadă de superioritate faţă de elenism, ai cărui filosofi au luat idei dela Moisi, fără să le înţeleagă.[3]

Iustin Martirul susţine vechimea Creştinismului prin iudaism faţă de păgânism[4]. Taţian, reluând această critică din punct de vedere al vechimei, arată în mod documentat că Moise trăeşte cu mult mai înainte decât începuturile civilizaţiei greceşti.[5] Eroii şi zeii Grecilor sunt

[1] Λόγος, cap. XIX. O femee care era beată pretindea că profetizează.

[2] Λόγος, cap. XXXIV.

[3] După *A. Puech*, Hist. de la litt. grècque-chrét. t. II Paris, 1928, p. 178.

[4] *J. Rivière* o. c. p. 109—110.

[5] Λόγος, cap. XL şi *J. Rivière*, ibidem.

născociţi după Moisi. Pentru a lămuri mai bine superioritatea Creştinismului în ce priveşte vechimea, Taţian ia ca termen de comparaţie pe capii fiecăreia din cele două civilizaţii: cea *creştină*, care începe cu cea iudaică şi cea *elenă*. Pentru evrei el ia exemplu pe Moisi, care este „cel mai vechiu printre poeţi şi istorici şi iniţiatorul filosofiei barbare".[1]

Pentru Greci Taţian ia pe Omer, care este tatăl poeziei şi istoriei greceşti. In privinţa acestuia, cronologia nu este exactă. Totul este clădit pe fabule.[2] Taţian se foloseşte de datele furnizate de istorici greci ca Teogen, Eraclit de Halicarnas etc. şi de învăţaţi ca Zenodot, Aristofan etc. După aceştia Omer ar fi trăit cu 80—100 sau 140—180 ani după răsboiul troian. Alţii socotesc chiar 500 ani după acest răsboiu. O altă tradiţie arată că Omer a trăit în timpul răsboiului troian. Dar, chiar aşa, Moisi este mai vechiu decât Omer, căci a trăit înainte de răsboiul troian. Pentru istoria lui Moisi, Taţian se foloseşte de datele furnizate de istorici Caldeeni, Fenicieni şi Egipteni, lăsând la o parte Biblia.

Cu ajutorul acestora Taţian arată că Moisi a trăit cu vre-o 400 de ani înainte de răsboiul troian, şi prin aceasta este anterior civilizaţiei elenice.

Acest punct stabilit, Taţian merge mai departe şi vrea să arate că Moisi este anterior chiar epocei scriitorilor legendari ai grecilor, ca Minas, Licurgos, Linos, Filemon, Sibila, etc.[3]

Toate acestea pledează pentru teza lui Taţian: vechimea poporului, civilizaţiei şi religiunii iudaice, al cărei urmaş este Creştinismul. Efortul său e mare, iar cercetările sale nu fără oarecare importanţă. Datele istorice luate dela istorici renumiţi arată grija lui Taţian de a fi exact, ceeace nu reuşeşte, poate, întotdeauna.

7. POZIŢIA CREŞTINISMULUI IN FAŢA ELENISMULUI

a) Creştinismul ca filosofie. In faţa filosofiei greceşti Taţian prezintă creştinismul ca o filosofie — ἡμετέρα φιλοσοφία.[4]

---

[1] Λόγος, cap. XXXI.
[2] Ibidem.
[3] Asupra vechimei a se vedea Λόγος cap. XXXVII şi XXXVIII.
[4] Λόγος, cap. XXXV şi XXXI.

Această nouă filosofie l-a atras şi l-a făcut, zice el, ca să părăsească elocvenţa Romanilor, limbajul rece al Atenienilor şi deasemenea învăţăturile incoherente. Filosofia creştină nu are nici acelaş autor, nici aceiaş metodă cu construcţiuni imaginare, ca la sofişti.[1]

Doctrina creştină nu este născocire omenească, ci revelaţie divină,[2] începută în Vechiul Testament, din care s'au influenţat filosofii greci.[3]

Această conştiinţă a posesiei depline a adevărului a făcut pe primii creştini să se opună superficialităţii păgânilor. Şi Taţian este în această linie şi cu acelaş sentiment afirmă că glasul său vine de sus — ἀπὸ τοῦ μετεώρου.[4] El este conştient de superioritatea sa faţă de adversarii săi, Grecii, cari se complac în nebunie: ὑμετέρα ἀλογιστία. Taţian nu vrea să fie părtaş la această nebunie, căci el se crede propovăduitorul adevărului — ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας.[5]

Această filosofie creştină diferă de cea a Grecilor şi prin consecinţele sale sociale. Grecii fac deosebiri de clase sociale, de vârstă, sex, etc. pe când creştinii înlătură deosebirile sociale, susţine Taţian, toţi fiind la fel onoraţi.[6] Creştinii primesc deasemenea în mijlocul lor pe ceice vor să filosofeze cu adevărat, adică să fie creştini. Căci în Creştinism nu se examinează exteriorul; nu aparenţa determină alegerea, ci forţa de gândire şi de suflet, care se găseşte şi la cei slabi şi umili.

b) Religiunea creştină se prezintă în faţa celei păgâne, care este lipsită de unitate, ca ceva armonic, cu un monoteism clar. *Dumnezeu* est e invizibil ochilor omeneşti. Dumnezeul creştin este spirit[7] şi nu poate fi imaginat cu ajutorul artei omeneşti. El nu este condiţionat de timp, căci este fără început ἄναρχος. In această calitate El este în-

---

[1] Λόγος, cap. XXXI.

[2] Λόγος, cap. XVIII.

[3] Λόγος, cap. XVII şi F. Loofs — Dogmengeschichte, ed. IV Halle, 1906, pag. 117.

[4] Λόγος, cap. XVII.

[5] Ibidem.

[6] Λόγος, cap. XXXII.

[7] Λόγος cap. XV πνεῦμα ὁ θεός.

ceputul tuturor lucrurilor. Dumnezeul creştinilor nu este imanent materiei, ca în panteismul stoician, căci El a creiat materia. Prin creaţiune el devine ὁ δεσπότης τῶν ὅλων.[1]

Prin această concepţie Taţian depăşeşte şi loveşte materialismul teogoniei păgâne.

Logos-ul iese din Dumnezeu, prin voinţa Sa proprie şi reprezintă acţiunea divină. El este, astfel, τὸ ἔργον πρωτότοκον τοῦ πατρός. Era imanent divinităţii, dar nu forma încă o persoană distinctă.[2] Creaţiunea sa nu înseamnă o amputare, ci o comunicare şi o distribuire. Creaţiunea Logosului nu privează pe Dumnezeu de raţiune (λόγος), dupăcum nici o lumânare aprinsă la alta nu scade lumina acesteia. Logos-ul a produs creaţia. El a creat lumea imitând pe Tatăl Său, care l-a creiat şi devine, astfel, organizatorul materiei.[3]

Noţiunea de Logos a lui Taţian este superioară noţiunii de Logos a sistemelor filosofice păgâne. El susţine că Logosul s'a întrupat în Iisus, Care pentru aceasta este Dumnezeu.[4]

Totuş, ca şi la ceilalţi apologeţi, noţiunea de Logos nu-i tocmai ortodoxă şi Taţian înclină, ca şi aceştia, spre subordinaţianism.

Sf. Duh este, după Taţian, mai degrabă o forţă, ca πνεῦμα, decât o persoană. El este superior spiritului, care animă materia,[5] după concepţia stoică. Sf. Duh este inspiratorul profeţilor şi cel care dă sufletelor omeneşti puterea de a se mântui.[6]

c) Morala creştină este socotită de Taţian singura şi adevărata morală. La creştini nu există fatalitate. Oamenii păcătuesc şi sunt pierduţi prin liberă voinţă. Creştinii sunt deci liberi şi capabili de atitudini morale. Dealtfel, toţi apologeţii stăruesc asupra acestei libertăţi, datorită căreia se poate câştiga viaţa de veci.[7]

---

1 Λόγος, cap. V.

2 Cf. Traducerea lui *A. Puech*, in Recherches, pag. 55.

3 τὴν ὕλην δημιουργήσας, Λόγος, cap. IV.

4 A se vedea şi *A. Puech*, Les apologistes, pag. 297.

5 Λόγος, cap. IV.

6 ἀπώλεσεν ἡμᾶς τὸ αὐτεξούσιον, Λόγος, cap. XI.

7 La F. Loofs, op. cit. p. 127.

In păgânism omul nu poate avea o atitudine morală. Se crede că el este făcut pentru a muri şi nu pentru a câştiga binele veşnic, cum cred creştinii, cari consideră moartea ca o consecinţă a păcatului.[1]

Taţian precizează atitudinea morală a creştinilor, în opoziţie cu atitudinea morală a păgânilor. Astfel, ei n'au ambiţiuni deşarte şi dispreţuiesc onorurile, urăsc imoralitatea şi gloria. Ei suportă, de bună voie, sclavajul şi servitutea. Scurt, creştinii sunt înţelepţi, căci îşi conduc viaţa după preceptele creştine. Păgânii se complac însă în nebunie, departe de izvorul binelui şi al adevărului.[2]

Omul trebue să fie o fiinţă morală şi să nu se conducă în felul animalelor, ci să se apropie de Dumnezeu. Creştinii fac acest lucru. Femeia creştină nu-i celebră prin imoralităţile ci prin virtuţile ei, astfel că păgânii atacă înzadar demnitatea ei. (Sfârşitul urmează)

[1] Λόγος, cap. XI.

[2] Λόγος, cap. XXXIII.

ATITUDINI

ŞAGUNA ŞI LITERILE LATINE

— O MICĂ RECTIFICARE —

Cu prilejul centenarului „Gazetei Transilvaniei" dela Braşov s'au debitat unele acuze nedrepte sau chiar răutăcioase la adresa marelui mitropolit Andrei Şaguna, în legătură cu utilizarea ţiterilor latine. Faptul a fost remarcat cu justă apreciere de „Renaşterea" şi „Revista Teologică". Pentru lămurirea şi mai deplină a acestei chestiuni, pe seama celor de bună credinţă, — pentrucă reacredinţa nu o poţi combate cu nici un fel de argumente — ţinem să complectăm informaţiile în chestiunea de mai sus pe bază de documente autentice şi originale din arhiva muzeului eparhial din Cluj.

Mitropolitul Şaguna a început mult înaintea altora să întrebuinţeze literile latine. Avem în arhiva menţionată circulare cu litere latine date de Şaguna chiar dela înscăunarea sa ca vicar, începând cu anul 1846. Evident că nu toate, deoarece protopopii şi preoţii nu cunoşteau încă toţi aceste litere. Şaguna întrebuinţează şi literile cirilice către cei ce nu cunoşteau scrisul latin, apoi litere mixte latino-cirilice, cum se obişnuia într'o vreme, şi de altă parte litere curat latine. Sistemul acesta îl întrebuinţează dela 1846 până la 1861.

Astfel avem de exemplu circularele cu litere curat latine Nr. 586 din 1846 cu semnătura tot latină „Andrei Schaguna administrator"; asemenea curat latine sunt circularele 595, 589, 652, 678, 712, 753, toate din 1846 şi Nr. 810 din 1847 cu textul şi semnătura latină *„Andrei Schaguna generalvicar". Avem apoi unele răspunsuri dela protopopul Ighian din Offenbaia, dela Pr. Sabin Pizo din Săcărâmb, de exemplu actul Nr. 1449 din 1849 şi Nr. 1430 din 1850, întregi cu litere latine.*

Circulare cu litere mixte avem Nr. 1426 din 1849, Nr. 464 din 1854, Nr. 69 din 1859, Nr. 775 din 1850.

In continuare circulare cu litere numai latine Nr. 5317 din 1858, Nr. 499 din 1860, Nr. 324 din 1862.

Incepând cu anul acesta, 1862, Şaguna întrebuinţează în circulare numai literile latine. Excepţional, în corespondenţe directe cu unii preoţi mai bătrâni, se mai iveşte ici colea câte o scrisoare cu litere cirile. Incolo pe toată linia întrebuinţează numai literile latine. Iar dela 1 Ianuarie 1863 tipăreşte şi „Telegraful Român" în întregime cu litere latine.

In forma aceasta se verifică prin urmare fără îndoială şi afirmaţiunea lui Bariţiu, că Şaguna a părăsit slova cirilică încă dela 1861.

Cu toate că în arhiva eparhială dela Cluj am putut salva până acum puţine acte vechi din parohiile noastre, cele existente fiind au-

tentice, ele verifică pe deplin aserţiunile noastre de mai sus. In arhiva Consiliului arhiepiscopesc sau în parohiile arhiepiscopiei Sibiu trebue să fie acte şi mai multe din acest timp, cari să spulbere afirmaţiile tendenţioase ale fraţilor uniţi dela Blaj şi aiurea.

Pr. Dr. SEBASTIAN STANCA

UN ACT DE DREPTATE

In ziua de 18 Maiu a. c., Majestatea Sa Regele Carol II a semnat Decretul-Lege pentru reorganizarea învăţământului teologic al Bisericii ortodoxe române. Textul lui, îl reproducem la „cronică".

Acest act îmbracă dimensiuni covârşitoare. Cine cunoaşte preistoria înfăptuitei reforme a învăţământului nostru teologic — şi cetitorii noştri o cunosc — îşi poate da seama ce situaţie de provizorat supărător a fost curmată şi clarificată prin actul acesta.

Nu-i locul să stabilim răspunderi. Am întuneca fără vrere bucuria acestei isbânzi care nu-i a oamenilor, ci a Bisericii şi a Neamului pe care-l însufleţeşte ea. A Bisericii — pentrucă reforma săvârşită pune grija formării clerului nostru sub conducerea şi supravegherea ei mijlocită. Lucru care-i cât se poate de firesc. A Neamului — pentrucă aceeaşi reformă suprimă una din împărecherile dintre fraţi, fără a rămânea de pe urma ei nici privilegiaţi, nici păgubaşi, nici învinşi, nici învingători.

Facultăţile de Teologie au fost apropiate de Biserică mai mult decât erau în trecut. Prestigiul lor — prin faptul că Biserica dobândeşte un cuvânt hotărâtor la chemarea şi definitivarea profesorilor lor — n'a fost deloc ştirbit, ci întărit.

Transformarea seminariilor în licee seminariale, era de mult dorită. Inmulţirea lor, prin prefacerea liceelor de stat — acolo unde trebue — în licee seminariale, va rodi pe seama neamului nostru o pătură intelectuală care-şi va înfige rădăcinile convingerilor ei în zestrea sufletească ce ne-a apărat şi întărit fiinţa dealungul veacurilor.

Şi în sfârşit, Academiilor teologice li se dau drepturi proporţionale cu obligaţiile lor.

Imensul bine cu care ne vom alege de pe urma acestui act de dreptate poate că deabia îl întrezărim.

Deocamdată, datori suntem să mulţumim după cuviinţă celor ce l-au săvârşit. Majestăţii Sale Regelui Carol II, care a întărit cu putere de lege proiectul Sf. Sinod, I. P. Sf. Patriarh Miron, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care l-a conceput şi P. Sf. Episcop Nicolae Colan care a contribuit efectiv la realizarea lui, le vom dovedi recunoştinta cu fapte.

GRIGORIE T. MARCU

MIŞCAREA LITERARĂ

Gh. Tulbure, inspector general şcolar: MITROPOLITUL ŞAGUNA; Opera culturală, scrisori pastorale, circulări şcolare, diverse; Sibiu, 1938; Tipografia arhidiecezană; Seria didactică Nr. 9; X+458 pag.; Lei 170.

Despre personalitatea marelui mitropolit Şaguna s'a scris mult la noi. Am putea spune că nici un ierarh nu ocupă un loc mai mare şi mai de cinste. Ceeace caracterizează însă toate aceste lucrări biografice este faptul că în ele predomină arhiereul bărbat politic, organizatorul, omul marilor acţiuni şi iniţiative. Ori o privire asupra întregii sale opere ne duce la concluzia că Şaguna a fost dublat de un adevărat om de carte.

Dl *Gh. Tulbure* strângând într'un mănunchi circulările providenţialului mitropolit, le precedează de un valoros studiu asupra întregii opere culturale a mitropolitului Şaguna.

Dsa cercetând cu grije tot ce-a ieşit de sub peana marelui vlădică, îi împarte opera în trei părţi mari:

a) opere originale în domeniul literar bisericesc
b) cărţi rituale şi manuale de teologie
c) manuale didactice
d) pastorale şi circulări şcolare.

La primul capitol sunt amintite scrierile cu caracter polemic cari au apărut în urma luptei lui Şaguna pentru emanciparea Bisericii ortodoxe române şi pentru organizarea ei pe bază constituţională; apoi opere de Drept canonic, cuvântări bisericeşti, studii pastorale, articole de ziare, etc. Din acestea reiese că Şaguna a fost un intelectual de înaltă cultură, care în lupta pentru aşezarea Bisericii sale în drepturile ei istorice, a întrebuinţat un arsenal ştiinţific neobişnuit timpului său tocmai datorită acestei culturi.

Dar personalitatea culturală a lui Şaguna se poate vedea şi de acolo că el retipăreşte *toate* cărţile liturgice, dintre cari unele sunt chiar traduse de el, altele prefaţate, iar cum este Biblia, e precedată de un studiu introductiv care-l arată şi aici acasă. Limba acestor cărţi bisericeşti este limba curată a poporului nostru. Prin retipărirea lor, Şaguna umple un gol imens în literatura cărţilor bisericeşti.

Tot datorită dinamismului său cultural, Şaguna editează mai multe manuale didactice pe cari le prefaţează. Cu tot conţinutul lor sumar, rămân şi acestea ca începuturi serioase de cultură teologică.

Din pastoralele şi circulările şcolare putem urmări mai uşor această proeminentă personalitate culturală, care a fost mereu preocupată de grija de-a da neamului său un avânt spre desrobire.

In primele facem cunoştinţă cu păstorul desăvârşit, bun şi blând ca un tată, care-şi revarsă asupra copiilor lui întreg sufletul său. Şaguna din iubire faţă de turma sa n'a odihnit până nu i-a asigurat o organizaţie bisericească prin care să-şi recâştige drepturile răpite de străini. Şi a reuşit. Biserica ne-a fost limanul de mântuire.

Circulările şcolare ale lui Şaguna sunt o parte din istoria culturii noastre. Departe de-a îmbrăca caracter oficial, ele ne desvelesc mai degrabă sufletul sbuciumat al acestui ctitor de aşezăminte culturale, care a înfruntat cu bărbăţie piedecile cari se ridicau în calea năzuinţii spre lumină a neamului său, precum şi grija cotidiană de-a ridica şcoli şi a le înzestra cu dascăli.

Aceasta este nota caracteristică a personalităţii culturale a mitropolitului Şaguna: mereu cu arma în mână pentru cucerirea câte unui colţişor de lumină.

In cursul păstoririi sale poartă campanii politice cu tocul în mână, scrie cărţi, revizuieşte manualele didactice, prefaţează cărţi rituale, face traduceri, susţine polemici, se pasionează pentru probleme înalte de cultură, etc.

Acesta este planul cultural unde îl întâlnim pe nemuritorul nostru ierarh.

Dl inspector Gh. Tulbure a făcut un mare serviciu posterităţii publicând pastoralele şi circularele mitropolitului Şaguna. Prin ele se aruncă lumină şi asupra laturii culturale a masivei personalităţi, care a girat evoluţia întreagă a neamului nostru în jumătatea a doua a secolului trecut. Pr. I. BEJU

ISTORIA FILOSOFIEI MODERNE. Nu se putea concepe o sărbătorire mai potrivită pentru un crainic în lumea spirituală, decât a fost cea plănuită de ilustra *„Societate Română de Filosofie"* din Bucureşti, pentru proslăvirea binemeritată a vrednicului profesor universitar Ion Petrovici, cu prilejul împlinirii a 30 ani de învăţământ, oferindu-i drept omagiu o lucrare aşteptată cu multă sete de către toată lumea intelectuală românească.

Este vorba de *Istoria Filosofiei Moderne*, anunţată în trei volume de către susnumita societate. Vol. I cuprinde istoria filosofiei moderne dela Renaştere până la Em. Kant. (IX + 542 pg. Pretul 220 Lei. Apărută în Bucureşti, 1937). Vol. II tratează în continuare istoria filosofiei moderne dela Kant până la evoluţionismul englez (pe 532 pg. Preţul 256 Lei. Apărută în Bucureşti, 1938). Vol. III se află sub tipar, continuând istoria filosofiei moderne până în zilele noastre.

Monumentala lucrare umple un gol supărător în literatura noastră filosofică. Societatea Română de Filosofie a avut fericita inspiraţie de a recurge la metoda colaborării, adeseori şi cu frumoase rezultate întrebuinţată în apus. Cine citeşte cu luare aminte voluminoasa şi în acelaş timp substanţiala operă, află pe paginile ei mierea cugetării omeneşti adunată cu multă trudă şi abnegaţie de albinele harnice ale gândiri actuale româneşti, numele cărora sunt înşirate

pe pagina primă a fiecărui volum ca singură recunoştinţă pentru munca lor neprecupeţită depusă cu bucurie sinceră pe altarul cugetării româneşti.

Problemele filosofice de mult n'au mai frământat mintea omenească în aşa măsură ca în zilele noastre. Dacă spre sfârşitul veacului trecut şi la începutul veacului nostru câţiva naivi din lumea cugetării credeau împreună cu Ernst Haeckel că pentru mintea omenească atotputernică nu mai există taine nepătrunse, tocmai spiritul ştiinţific este acela, care pune mintea omenească în faţa a tot mai numeroase enigme, aflând tot mai dificil răspunsul la întrebarea *ce este realitatea ultimă*, care părea atât de simplă materialiştilor simplişti, cari tocmai din pricina simplicităţii lor au declarat filosofia drept o pierdere de vreme inutilă.

Omul de astăzi nu se mulţumeşte cu o „viaţă după trup", primatul spiritului nu mai este azi tras la îndoială de nici un om cu mintea întreagă. Acest spirit care face din om o fiinţă după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, îşi afirmă azi tot mai mult dreptul său la viaţă, cere hrană potrivită firii sale şi aceasta este reflexia conştientă asupra universului mic care este omul.

Ce este lumea şi ce este omul, sunt întrebări cari au muncit mintea omenească din cele mai vechi timpuri. Fructele îmbelşugate ale gândirii omeneşti muncite de aceste probleme şi din multiplele lor derivate, formează acel mozaic bogat pe care-l aflăm în paginile istoriei filosofiei. Puţini îşi dau seama de eforturile titanice ale celor mai luminate minţi omeneşti, eforturi a căror răsplată a fost adeseori supliciul, surghinul sau arderea pe rug, pentru o singură dorinţă a lor, care a fost aceea de a scoate neamul omenesc din întunerecul neştiinţei.

Istoria filosofiei, adică istoria cugetării omeneşti, permite azi oricărui om pe care-l frământă problema existenţei, să arunce o privire în lumea frământărilor spirituale din trecutul omenirii. Fiind numărul acestor fel de oameni foarte mare şi la noi, „Societate Română de Filosofie" prin studiul publicat aduce un mare serviciu cugetării româneşti, punându-i la îndemână un izvor bogat şi foarte scump.

Suntem convinşi că exprimăm un desiderat general rugând „Societatea" să publice cât mai curând şi istoria filosofiei din antichitate până la renaştere.

Dr. N. TERCHILĂ

Κλεάνθους Ν. Στρατιώτου: Ἡ Ποιμαντικὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1935, pag. 186.

Aprofundarea învăţăturilor şi problemelor ce le ridică doctrina creştină este aproape imposibilă fără un studiu continuu şi stăruitor al operelor sf. Părinţi, cari identificându-se cu principiile evanghelice până la fuziunea ontologică cu acestea, au putut să pătrundă tainele ce le ascunde învăţătura ei. Apropierea de aceste piscuri de

lumină ale creştinismului nostru, constitue garanţia sigură a unei mai uşoare descifrări a adâncurilor şi înălţimilor doctrinei creştine.

Domnul Prof. K. Στρατιώτου, studiind cu asiduitate opera Sf. Ioan Gură de Aur, a reuşit — prin lucrarea de mai sus — să dea la lumină o minunată sinteză a învăţăturii pastorale a acestui sfânt Părinte.

După o introducere de 22 pag. în care face o privire de ansamblu a felului cum văd înalta chemare a preoţiei cei mai de seamă sfinţi Părinţi ai Bisericii, autorul, în cele patru părţi ale lucrării sale, expune principiile pastorale ale Sf. Ioan Gură de Aur, după cum urmează:

Partea I-a: „Despre preoţie", arătând sublimitatea dumnezeească a acestei înalte chemări, care depăşeşte orice altă demnitate omenească.

Partea II-a: „Despre calităţile preotului", semnalează virtuţile cu cari trebue să fie împodobit slujitorul altarului, pentru a putea fi vrednic „împreună lucrător al lui Dumnezeu" — „Θεοῦ ἐσμεν συνεργοί" — la mântuirea oamenilor, cum atât de minunat a definit chemarea preoţească sf. Ap. Pavel.

Partea III-a: „Descopere modul în care preotul poate să-şi îndeplinească ireproşabil datoriile ce decurg din preoţie", determinând detailat raporturile lui cu parohienii, în diferitele cazuri pastorale, ce obvin de obiceiu în viaţa unei parohii.

Partea IV-a: „Despre întrebuinţarea cuvântului dumnezeesc", indică felul în care trebue utilizat acesta, atât în pastoraţia generală, cât şi în cea individuală.

Lucrarea d. K. Στρατιώτου, fruct al unei adânci şi minuţioase studieri a operei Sf. Ioan Gură de Aur, prezintă într'adevăr aspectul unui veritabil catehism al preotului.

Atena | Diacon D. VEŞTEMEAN

I. Coman: GENIUL SFÂNTULUI GRIGORIE DIN NAZIANZ (Institutul Român de Bizantinologie Nr. 3); Bucureşti, 1937; 62 p.; Preţul Lei 35.

Iată un subiect de care nu te poţi apropia să-i desvălueşti sclipitoarele frumuseţi decât înarmat cu cel puţi două însuşiri: competenţă şi talent. Nu le ai? Isbuteşti cel mult să caricaturizezi un om şi o operă genială.

Dl prof. univ. Dr. Ioan Coman le posedă pe amândouă, în măsură excepţională. Om de-o cultură plină şi de vederi largi, dsa scrie cel puţin tot aşa de frumos precum gândeşte. E un exemplar de elită al tinerei generaţii de teologi ortodocşi români, o „zi bună", cum spune zicala, pe care noi am avut norocul s'o zărim anunţându-se plină de făgăduinţi „de dimineaţă", adică din începuturile sale. De-acum încolo vom avea plăcerea să prezentăm mai des cetitorilor noştri lucrările dsale.

Deocamdată!.. Dacă geniile autentice sunt oameni cu adevărat mari, oameni de zonă superioară şi de înaltă talie spirituală, puteri uriaşe cari intuesc realitatea eternă şi o înfăptuesc, atunci nu mai încape nici o îndoială că locul sf. Grigorie din Nazianz trebue căutat numai în rândurile acestor luceferi. Geniul lui s'a manifestat, în chip deosebit, în trei direcţii: *teologie, misionarism şi poezie.* Sub acest întreit aspect ni-l zugrăveşte în culori calde dl I. Coman, dupăce ne-a clarificat asupra formaţiunii genialului sfânt. Zece ani de studii în celebrele oraşe universitare ale vremii — printre ele: Atena — complectaţi cu neîntrerupte lecturi proprii şi călătorii instructive, i-au înlesnit sfântului dobândirea înaltei ştiinţe care avea să se validiteze mai târziu. Mediul creştin l-a dotat cu o credinţă de neînfrânt. Aceste două însuşiri le vedem la lucru în strălucita sa carieră de teolog şi orator creştin. Elocvenţa lui cuceritoare şi cugetarea sa adâncă au formulat doctrina despre Sf. Treime în chip definitiv. Sf. Grigorie de Nazianz, ca teolog, este neîntrecut. Reproşul ce i s'a adus că teologia sa este înecată prea adeseori în torentul oratoric, dl I. Coman îl respinge, arătând că atunci nu era chip să vorbeşti altfel dacă ţinteai să te faci ascultat. In orice caz, e mai de preferat un teolog care are putinţa să-şi formuleze impecabil cugetările, decât unul care gândeşte just dar se exprimă confuz.

Cuvântul meşteşugit şi irezistibil al misionarului străpunge rândurile ereticilor iar delicata simţire a poetului vrăjeşte până astăzi pe ceice se apleacă asupra versurilor sale într'aripate.

Dar sf. Grigorie de Nazianz este mai mult decât atât. El e una din cele mai reliefate personalităţi cari aruncă o punte de trecere dela spiritul Atenei la acela al Bizanţului, e un precursor al strălucirii la care avea să ajungă celebrul oraş imperial dela gura Bosforului. Aici voia să ajungă dl I. Coman, a cărui lucrare apare în colecţia Institutului de Bizantinologie, îngrijită de dl prof. N. Iorga.

In cursul lecturii, am remarcat un fragment care trebue aplaudat. Il reproduc, poftind pe cetitori să mediteze asupra lui: *„Teologia este un lucru foarte greu. Ea presupune, la adevăraţii şi marii teologi, nu numai o remarcabilă putere dialectică prin care să-şi orhestreze întreaga gamă a unui sistem, ci mai ales o robustă şi o înaltă ştiinţă. Credinţa este însuşi nervul şi raţiunea de-a fi ale unei teologii. O teologie fără credinţă este un palat vid în care nu pot trăi decât, cel mult duhurile ipocriziei şi vanităţii"*

E una din cele mai frumoase cărţi pe cari le-am citit.

GRIGORIE T. MARCU

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA, VI. Faculté de théologie, Sofia 1937.

A apărut anuarul facultăţii de teologie dela universitatea din Sofia pe anul şcolar 1936—1937. Temele tratate în acest anuar sunt următoarele:] Epistola către Evrei şi tradiţia istorică, de profesor N. N. Glubokovschi; Asociaţia religioasă „Dobrija Samarjanin" (bunul samaritean) de prof. D. W. Diulgerov; Evanghelia Sf. Marcu,

studiu introductiv, de prof. Chr. Gutaouroff; Instrucţia religioasă şi statul modern de Protoiereu-Prof. Chr. Dimitrov; Vechi notiţe şi inscripţii, de protopop-prof. Ivan Goşev; Parlamentarism şi criza de răspundere în biserica ortodoxă bulgară, de Arhim. prof. Evtimie Sapundşijeff; Profetul Ieremia şi timpul său, de Prot. prof. G. I. Şavelschi; Naţiune, stat, lume şi biserică în răsăritul ortodox ca problemă teologică, de Protopop profesor Ştefan Ţankov.

Până când vom avea prilejul să ne referim la toate temele tratate în acest voluminos anuar, menţionăm studiul de teologie biblică al păr. protopop-prof. Şavelschi. Teologul Şavelschi e cunoscut şi cititorilor noştri. Nu de mult a apărut în româneşte preţioasa sa lucrare asupra Psalmilor. Aceasta prin silinţele dlui Bogdaneţ, dela Chişinău.

In tratatul: „Profetul Ieremia şi timpul său", trece prin luminile minţii sale epoca lui Ieremia cu variatele ei stări sociale. Ni se dă o înfăţişare limpede mai ales a stării religioase-morale din acea epocă. Decadenţa poporului, silinţele profetului de a-l salva dela ruina care se apropia cu paşi repezi, chestiuni introductive, ermineutice şi de filologie biblică, formează preocuparea deosebită a veneratului Şavelschi. Rezultă clar din tratatatul de mai sus că: *Cartea profetului Ieremia constitue o scriere importantă nu numai din punctul de vedere al Vechiului Testament, ci este totodată un preţios document al istoriei străvechi.*

Prof. N. NEAGA

Dr. Gh. Cronţ: PRESCRIPŢIA IN DREPTUL BISERICESC (Extras din „Biserica Ortodoxă Română"); Bucureşti, 1938; 30 pag.

Autorul consultă codificările în limba grecească ale celor trei canonişti orientali: Balsamon, Zonara şi Aristen; deasemenea şi lucrările unor canonişti apuseni, în limba franceză, precum şi alte lucrări de codificare, cum sunt: Sintagma alfabetică a lui Matei Vlastare, din veacul al 14-lea precum şi lucrarea mai recentă de mare valoare a lui G. A. Rallis şi M. Potlis.

In aprecierile sale se extinde şi la puţinele lucrări din iurisprudenţa canonică în limba română, referindu-se la traducerea în limba română a unor lucrări canonice în limba slavonă, cum este: „Dreptul bisericesc oriental" de N. Milaş şi „Canoanele Bisericii ortodoxe" traduse de Popovici-Kovincici.

In materie de drept bisericesc bine orientat, scoate la iveală practica bisericii cu privire la aplicarea prescripţiei în afacerile administrative şi iuridice, în legătură şi cu legislaţia civilă, dând dovadă de interes pentru tratarea teoretică-ştiinţifică a materialului de drept bisericesc, teren cam părăginit în literatura noastră bisericească.

Deci năzuinţele autorului broşurei numai cu aprecieri favorabile pot fi întâmpinate.

Dr. I. HRADIL

Preotul Dr. *Olimp N. Căciulă:* ANATEMATISMELE SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI; Bucureşti, Tip. Cărţilor Bisericeşti, 1937; 112 p.

Despre Păr. Dr. O. N. Căciulă, directorul seminarului Nifon din Capitală, dacă nu mă'nşel, revista noastră are abia acum prilejul să vorbească pentru prima dată. Pricina? Aceasta-i prima lucrare a C. Sale care ne parvine. Mai are şi altele. Una din ele, îşi aşteaptă rândul să fie încrestată la răboj.

C. Sa face parte din pleiada tinerilor noştri teologi cari au studiat cu mult folos la Atena. De acolo s'a ales cu o dragoste caldă pentru comorile de'nţelepciune ale literaturii patristice care — ca unuia care stăpâneşte perfect limba greacă — îi sunt accesibile în original.

In lucrarea aceasta, ne rememorează — adâncind-o — cea mai importantă fază din luptele hristologice ale veacului V. Impotriva lui Nestorie, care tăgăduia sf. Fecioare Maria titlul de Maică a Domnului, sf. Chiril al Alexandriei a formulat în 12 articole întreaga dogmă hristologică a Bisericii. Ele au stârnit discuţii aprinse şi durabile.

Un bogat material documentar tradus în româneşte (p. 33—109), întregeşte capitolul cu istoricul acestei lupte celebre purtate pentru curăţenia credinţei Bisericii.

Autorului nu i-a lipsit nici una din însuşirile cari asigură reuşita unei lucrări anevoioase. GR. T. M.

Gh. Beniog şi Aurel Radu: ZILE MARI (Bibl. poporală a Asociaţiunii „Astra" Nr. 240—241); Sibiu, 1937; 140 p., Lei 10.

La concursul deschis de comitetul central al Asociaţiunii „Astra", pentru cinci conferinţe populare alcătuite pentru zile de praznic naţional, premiul I a fost acordat distinsului literat dl Horia Teculescu, iar premiul II dlui înv. Gh. Beniog şi colaboratorului nostru Păr. Aurel Radu. Conferinţele premiate sunt publicate în broşura de faţă. Ele preamăresc: 24 Ianuarie, 10 Maiu, 8 Iunie, Ziua Eroilor şi 1 Decemvrie.

Pentru preoţimea noastră, ele sunt cel puţin necesare. GR. T. M.

CRONICĂ

ADUNAREA EPARHIALĂ a Arhiepiscopiei noastre s'a ţinut în 1 şi 2 Maiu c. Deschiderea sesiunii s'a făcut în catedrala mitropolitană, la sfârşitul sf. Liturghii pe care a servit-o însuşi Î. P. S. Mitropolit *Nicolae*, înconjurat de preoţi şi diaconi. Cu această ocazie I. P. S. Sa a rostit o frumoasă cuvântare din care reiese grija Inaltului Ierarh de soarta organizaţiei noastre bisericeşti şi mulţumirea pentru progresul realizat de Biserica noastră în anul trecut.

Luni 2 Maiu c., orele 9, adunarea şi-a continuat lucrările în sala cea mare a Prefecturii. I. P. S. Sa conduce lucrările asistat de P. S. Arhiereu-vicar *Vasile*.

Dl Dr. L. Borcia citeşte *Raportul referitor la continuarea mandatelor* deputaţilor eparhiali.

Adunarea eparhială roagă pe I. P. S. Mitropolit să ia toate măsurile ca autonomia Bisericii şi drepturile ei imprescriptibile să nu sufere nici o ştirbire.

Al doilea raport, al *Comisiunii de organizare*, îl citeşte P. C. protopop *E. Stoica*. Sunt înşirate aci evenimentele mai însemnate din Arhiepiscopia noastră, ca: vizitele M. S. Regelui în Ardeal, congresul Soc. Ort.-Naţ. a Femeilor Române, ţinut în Sibiu; vizita episcopului Buxton din Gibraltar; trecerea clerului la Casa de pensiuni a statului. In cuvinte bine simţite raportul aminteşte înzestrarea Arhiepiscopiei noastre cu averea fostei „Universităţi săseşti" — cea mai însemnată danie regală făcută vreodată bisericii noastre, care va fi administrată sub denumirea *„Fundaţia Regele Carol al II-lea"*, în serviciul bisericii.

Raportul mai aminteşte trecerea la pensie a vrednicului consilier arhiepiscopesc P. C. Dr. *Gh. Proca*, după 44 ani de serviciu. I. P. S. Sa mulţumeşte P. C. Sale pentru munca depusă ca profesor, redactor la „Telegraful Român" şi consilier arhiepiscopesc şi-i urează viaţă îndelungată.

Păr. prot. *Dr. D. Borcia* prezintă raportul *Secţiei bisericeşti*. Aci sunt înşirate vizitaţiile canonice ale I. P. S. Sale şi ale P. S. Vasile, apoi progresul făcut de biserica noastră în Secuime, etc.

Raportul dlui *I. Sandu*, dir. Şcoalei normale „A. Şaguna" despre cele *culturale* este luminos şi documentat. In el sunt amintite şcoalele noastre: Academia teologică, Şcoala normală „A. Şaguna" secţia băeţi şi fete, liceul „A. Şaguna" Braşov, liceul „Avram Iancu" Brad, şi şcoalele primare, cari toate sunt o mândrie a învăţământului românesc.

Raportul Senatului epitropesc îl citeşte dl *I. Ghişe*. Sunt menţionate aici daniile, de mai multe milioane, pe cari credincioşii le-au făcut bisericii noastre.

Acesta fiind ultimul raport, I. P. S. Sa rosteşte un cuvânt cald de mulţumire pentru ce s'a realizat în anul trecut, după care în numele adunării dl Dr. A. Vlad aduce omagii I. P. S. Sale pentru grija ce-o poartă Bisericii şi-I urează succes în toate acţiunile Sale.

NOUL CONSILIER ARHIEPISCOPESC. Prin trecerea la pensie a P. C. Dr. Gh. Proca, a rămas vacant un post de consilier arhiepiscopesc. Adunarea eparhială din această sesiune avea să desemneze pe cel vrednic de-a ocupa acest loc de răspundere. Şi deputaţii, după o matură chibzuinţă, au ales pe tânărul profesor dela Academia teologică Pr. *Spiridon Cândea.*

Şi n'au greşit deputaţii. Alesul lor, pe lângă studii frumoase făcute în ţară, apoi la Atena şi München, aduce în postul ce ocupă, pe lângă o bogată ştiinţă de carte, avânt tineresc, minte chibzuită şi judecată clară.

Dar e de prisos să mai complectăm prezentarea. Cititorii acestei reviste îl cunosc destul de bine pe păr. Cândea. L-au întâlnit de nenumărate ori în aceste coloane. De aceea bucuria noastră pentru noua demnitate ce-o ocupă preţiosul colaborator este mare.

Îi dorim cordial muncă rodnică. Pr. I. BEJU

† OCTAVIAN GOGA (1881—1938). Sâmbătă 7 Maiu a. c., după câteva zile de suferinţă, a închis ochii, în reşedinţa sa dela Ciucea, Octavian Goga. Până'n clipa din urmă, poetul şi luptătorul naţionalist a bravat creştineşte aripa morţii ce fâlfăia la căpătâiul său. P. Sf. Episcop Nicolae Colan, asistat de câţiva preoţi, l-a grijit sufleteşte în pragul mutării sale în corturile drepţilor. La căpătâiul poetului adormit în Domnul, a fost un continuu pelerinaj. Ţara, care a aflat cu răsuflarea tăiată cutremurătoarea veste, l-a întâmpinat cu lacrimi şi flori în ultimul drum pe care l-a făcut nemuritorul poet dealungul ei, în ziua de 10 Maiu a. c.

La funerariile naţionale cari s'au desfăşurat în Bucureşti Joi 12 Maiu a. c., cu o pompă vrednică de marele defunct, au jelit mulţimi uriaşe în frunte cu M. Sa Regele Carol II şi Măria Sa Marele Voevod Mihai. Un sobor de arhierei, preoţi şi diaconi, în frunte cu I. P. Sf. Lor Patriarhul Miron şi Mitropolitul Nicolae al Ardealului, au prohodit această glorie a neamului. Conform dorinţei exprimate prin testament, nu s'a ţinut nici o cuvântare. Osemintele lui Octavian Goga vor odihni câtva timp în cimitirul Belu din Capitală şi apoi se vor întoarce întru ale sale, la Ciucea.

Creator al Ministerului Cultelor (1920), crainic însufleţit al Ortodoxiei naţionale şi membru de frunte în corporaţiile noastre bisericeşti, Octavian Goga şi-a pecetluit ataşamentul său cald faţă de credinţa strămoşască testând castelul dela Ciucea Episcopiei Clujului, cu dorinţa de-a fi prefăcut într'o mânăstire de călugări cărturari. Jertfa lui, fie bine primită; odihna lui, pacinică şi pomenirea-i pururea binecuvântată.

REORGANIZAREA ÎNVĂŢĂMÂNTULUI TEOLOGIC. „Monitorul Oficial" nr. 113 din 19 Maiu a. c., p. 2420 publică următorul *Decret-Lege* nr. 1960 pentru învăţământul teologic şi seminarial al Bisericii ortodoxe române:

ART. 1. — Invăţământul teologic se predă în Facultăţi şi Academii teologice.

ART. 2. — Facultăţile de teologie în număr de trei şi anume din Bucureşti, Iaşi şi Cernăuţi, funcţionează în cadrul Universităţilor respective.

ART. 3. — La recrutarea profesorilor şi conferenţiarilor dela Facultăţile de teologie, care se va face după normele legii învăţământului universitar, va lua parte şi un delegat al Sfântului Sinod, dintre membrii săi, care va prezida la chemări, Consiliul Facultăţii, iar la numiri de profesori şi conferenţiari Comisiunile examinatoare. Delegatul Sfântului Sinod, va fi ales de preferinţă dintre chiriarhii care au sau au avut un grad în învăţământul universitar teologic.

Definitivarea la catedră se va face numai după hirotonie.

ART. 4. — Facultăţile teologice conferă titluri de: licenţiat, magistru şi doctor în teologie.

ART. 5. — Pe lângă fiecare Facultate de teologie va funcţiona, sub conducerea directă a Bisericii, câte un internat, în care vor fi primiţi studenţii Facultăţii. Aceştia vor fi preferaţi la hirotonie.

ART. 6. — Afară de Academiile teologice cari funcţionează la Sibiu, Arad, Caransebeş, Oradea şi Cluj, se va mai înfiinţa câte o Academie teologică pentru Mitropoliile: Ungro-Vlahiei, Moldovei, Bucovinei şi Basarabiei, după posibilităţile bugetare.

ART. 7. Academiile teologice stau sub conducerea directă a Bisericii şi sub jurisdicţia chiriarhilor în ale căror eparhii funcţionează.

ART. 8. — Durata studiilor la Academiile teologice este de patru ani pentru licenţă.

ART. 9. — Academiile teologice conferă titluri de: licenţiat şi magistru în teologie.

ART. 10. — Profesorii Academiilor teologice se recrutează dintre candidaţii care au titlul de Doctor în teologie ortodoxă şi care au publicat lucrări de specialitate după analogie dela art. 3. Definitivarea la catedră se face numai după hirotonie.

ART. 11. — La Academiile teologice se pot înscrie absolvenţii cu diplomă ai Seminariilor şi bacalaureaţii liceelor seminariale şi clasice.

ART. 12. — Pe lângă fiecare Academie teologică va funcţiona câte un internat în care sunt obligaţi să intre toţi studenţii înscrişi.

ART. 13. — Academiile teologice vor funcţiona potrivit normelor unui regulament pe care-l va alcătui Sfântul Sinod.

ART. 14. — Actualele Seminarii teologice, cu organizarea lor de licee seminariale trec sub conducerea Bisericii. Asemenea licee seminariale se înfiinţează, tot sub jurisdicţia Bisericii, în fiecare eparhie, prin transformări de licee de Stat. Unde interesele Bisericii

o cer, se pot înfiinţa şcoli normale confesionale în locul liceelor seminariale.

ART. 15. — Recrutarea profesorilor, a corpului administrativ, programa analitică şi în general funcţionarea liceelor seminariale, vor urma normele unui regulament întocmit de către Sfântul Sinod, de acord cu Ministerul Educaţiunii Naţionale.

ART. 16. — Toate legile, regulamentele şi dispoziţiunile care contravin prezentului decret-lege sunt şi rămân abrogate.

ART. 17. — Prezentul decret-lege intră în vigoare odată cu promulgarea lui.

Decretul e semnat de M. Sa Regele *Carol II*, de I. P. Sf. Patriarh Miron, Prim-ministru, P. Sf. Episcop Nicolae Colan, Ministrul Educaţiunii Naţionale şi al Cultelor şi Artelor şi de dnii Miniştri M. Cancicov, al Finanţelor şi V. Iamandi, al Justiţiei.

† J. M. LAGRANGE. Tocmai când împlinea venerabila vârstă de 84 ani, s'a stins la Saint-Maxim (Franţa) cel mai mara teolog biblic romano-catolic.

Viaţa savantului dominican Joseph Marie Lagrange (1855-1937), e ceva puţin obicinuit. O literatură teologică imensă se leagă de numele său. Erudit şi harnic din cale afară, Lagrange a fost unul dintre puţinii teologi contimporani cari au apărat cu argumente ştiinţifice caracterul inspirat şi omogenitatea cărţilor Sf. Scripturi — T. N. în special — împotriva tezelor aventuroase ale criticei negative. Studiile strălucite de litere pe cari le-a făcut în tinereţe, i-au înlesnit cunoaşterea temeinică a clasicilor greci şi romani şi stabilirea raportului exact în care stă creştinismul cu ideile religioase filosofice ale antichităţii.

Lucrările lui? A le înşira, ar fi o întreprindere anevoiasă. Esenţialul se găseşte în colecţia „Etudes Bibliques", care apare, cultivată de el, la editura I. Gabalda din Paris.

In 1890, Lagrange a întemeiat, împreună cu confratele său Séjourné, mănăstirea sf. Ştefan şi celebra École Biblique din Ierusalim. Doi ani mai târziu, apare acolo valoroasa Revue Biblique, în care Lagrange scria număr de număr, până la moarte.

Biserica lui, pe care a slujit-o cu un rar devotament, nu l-a răsplătit precum merita. In toiul certei moderniste, Lagrange a fost suspectat la rând cu teologii rebeli de talia bietului abate Alfred Loisy. In Aprilie 1906, în vreme ce el fusese chemat la Roma ad audiendum verbum, protivnicul său P. Delattre — care nu s'a afirmat prin nimic deosebit în specialitatea sa — era poftit, la dorinţa expresă a Episcopului Romei, ca profesor de exegeză la Universitatea gregoriană şi numit membru al Comisiunii biblice.

Astăzi, biserica romană culege dobânzile faimei lui, cot la cot cu teologii biblici de pretutindenea, cari nu-i precupeţesc deloc admiraţia la care are dreptul răposatul savant J. M. Lagrange.

GR. T. M.

NOTE ŞI INFORMAŢII

FRÂNELE şcolii româneşti se află în mâini bune. Cu prilejul recentului congres al profesorilor secundari, ţinut în încăperile istoricului liceu ortodox român „Andrei Şaguna" dela Braşov şi apoi într'o circulară trimisă direcţiunilor şcolare, P. Sf. Episcop *Nicolae Colan*, Ministrul Educaţiei Naţionale şi al Cultelor şi Artelor, a dat o seamă de directive sănătoase în sensul activării educaţiei religioase-morale în învăţământul românesc.

Promitem să revenim!

-o-

I. P. SF. Patriarh *Miron*, preşedintele Consiliului de miniştri a făcut luna trecută o călătorie oficială în Polonia, ca să întoarcă vizita I. P. Sf. Mitropolit *Dionisie* al Varşoviei. Inaltul Ierarh a fost primit cu toate onorurile cuvenite, atât de biserica ortodoxă cât şi de mai marii republicii poloneze.

Vizita aceasta a constituit un prilej deosebit pentru verificarea trăiniciei legăturilor creştineşti dintre cele două biserici ortodoxe, cât şi pentru întărirea raporturilor de prietenie dintre România şi Polonia.

Sperăm să-i urmeze altele. Aceasta cu atât mai vârtos cu cât astăzi suntem cea mai puternică biserică ortodoxă.

-o-

INSEMNĂM cu simpatia de totdeauna bunul nume pe care ni l-au făcut peste hotare, şi de astă dată, cei doi ambasadori culturali dela Universitatea din Cluj: dnii Prof. *Sextil Puşcariu* şi *I. Lupaş*.

Primul a conferenţiat la Universităţile din Paris şi Varşovia despre „Latinitatea răsăriteană" şi despre „Atlasul lingvistic român".

Dl Prof. I. Lupaş a conferenţiat la Universitatea din Bratislava despre celebrul unionist român din veacul XVI, Nicolae Olahus, originar din Sibiu. La sfârşit, rectorul Universităţii numite a declarat, în aplauzele selectului auditoriu, că dupăce a ascultat expunerea savantului nostru academician, s'a convins pe deplin de obârşia românească a lui Nicolae Olahus.

-o-

PRIN osârdia Păr. Dr. Olimp N. Căciulă, directorul seminarului Nifon din capitală şi a dlui Dr. Dumitru Fecioru, Luni 16 Maiu a. c. s'a făcut deschiderea sărbătorească a unei *Librării Teologice*, în Bucureşti, strada 11 Iunie nr. 12. Solemnitatea a fost onorată cu prezenţa P. S. Arhierei Irineu Mihălcescu Târgovişteanul şi Veniamin Pocitan Ploeşteanul, vicarii Patriarhiei.

Printr'o reclamă sănătoasă, desfăşurată prin Radio, prin presă şi printr'un buletin bibliografic propriu, Librăria Teologică se va strădui să facă cunoscută slova noastră religioasă în toate laturile ţării.

Aşadar, e vorba de-o centrală a cărţii teologice, pe care şi noi am cerut-o în repetate rânduri.

Să fie într'un ceas bun!

DISPOZIŢIEI patriarhale — care îndrumă pe funcţionarii Statului să se spovedească şi să se cuminece — mai marii Străjii Ţării, în frunte cu dl Comandant maior-adj. Teofil Sidorovici, i-au dat urmare ca nişte oameni orânduiţi ce sunt.

PENTRU a asigura o participare cât mai numeroasă la congresul euharistic dela Budapesta, la noi s'a nevoit peste puteri „Unirea" dela Blaj. Iar când i s'a spus că nu-i „consult" să ia parte *români* la acest congres, deoarece acolo se va vorbi pe lângă cele euharistice şi câte ceva despre Ungaria „mutilată", clăbucii ei au început să stropească de zor. Curat ca deobiceiu...

UNIREA dela Blaj se acaţă de noi cu „Telefonul", din pricina notei referitoare la prăznuirea uniată a centenarului „Gazetei Transilvaniei" şi, fireşte, ne batjocoreşte. Dar nu suflă o vorbă despre chestia aceea cu literele latine. Şi asta, tot ca deobiceiu.

Incolo, mofturile ei nu merită osteneala unei răfueli, căci nu-i nimic nou în ele.

CĂLUGĂRII asumpţionişti dela Constantinopol s'au mutat la Bucureşti. Duminecă 8 Maiu a. c. s'a făcut inaugurarea sărbătorească a activităţii lor, care se va desfăşura sub streaşina ocrotitoare şi înşelătoare a aşa numitului Institut francez de bizantinologie.

Odată cu ei, a venit la noi şi revista lor „Echos d'Orient". Şi încă ceva: un alt bold al Vaticanului.

GR. T. M.

LA 28 Iunie crt. se împlinesc trei sute de ani dela moartea marelui patriarh al Constantinopolului Chiril Lucaris. Cetăţenii insulei Creta, locul de origine al acestui mucenic al ortodoxiei, apreciind cum se cuvine înalta lui personalitate, au hotărât să prăznuiască la 1 Nov crt., în cadre sărbătoreşti, acest întreit centenar. Comitetul însărcinat cu organizarea acestei prăznuiri, a pus în vedere diferiţilor conferenţiari, să evite cu acest prilej punerea în discuţie a oricărei probleme dogmatice, legate de persoana sărbătoritului (După „'Ελεύθερον βῆμα").

SĂPTĂMÂNALUL „Πάνταινος" salută cu bucurie punerea în aplicare de guvernul elen, a legii de protecţiune a conştiinţei creştine ortodoxe faţă de propaganda sectară. El ne relatează că tribunalul din Tesalonic a condamnat la trei luni închisoare pe doi hiliaşti cari au vândut credincioşilor ortodocşi cărţi hiliaste.

Iată o lege, din care şi noi avem ceva de învăţat.

D. VEŞTEMEAN